

**ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ**

Куколь (Рогова) Аліна Сергіївна

УДК 658

**СУЧАСНА ПРАКТИКА ТА ПРАГМАТИКА
ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО
СТРАХУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ**
Освітньо-професійна програма „Фінанси, банківська справа та страхування”
Спеціальність „Фінанси, банківська справа та страхування”

Автореферат
дипломної роботи на здобуття кваліфікації
магістра фінансів, банківської справи та страхування

Полтава 2018

Дипломною роботою є рукопис

Робота виконана на факультеті обліку та фінансів Полтавської державної аграрної академії на кафедрі фінансів і кредиту

Науковий керівник доктор наук з державного управління,
Писаренко Вячеслав Петрович
*Полтавська державна аграрна академія,
професор кафедри фінансів і кредиту*

Рецензент **Дорошенко Андрій Петрович**
*Полтавська державна аграрна академія
Кафедра економічної теорії та економічних досліджень
доцент кафедри*

Захист відбудеться 20 грудня 2018 р. о 9³⁰ годині на засіданні Екзаменаційної комісії у ПДАА за адресою: 36003, м. Полтава, вул. Сковороди, 1/3, навчальний корпус № 4, аудиторія № 426

*Відповідальний за
нормо-контроль*

О.В. Безкровний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У світлі сучасних пріоритетів соціально-економічного розвитку постіндустріальних спільнот, орієнтації на найповніше використання трудового потенціалу з одночасним зниженням нерівності завдяки гнучкій податковій політиці, раціональним соціальним трансфертам, забезпеченню гідного рівня оплати праці тощо соціальна політика розглядається як спосіб забезпечення відтворення людського капіталу, а не як видатковий тягар на утримання нужденних, непрацездатних або неспроможних членів суспільства.

У більшості країн світу законодавчо врегульованими є правовідносини соціального захисту. Не є винятком й Україна. Так, статтею 46 Конституції України закріплюється право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створення мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування – це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

Проблеми, пов'язані з теоретичною та практичною сторонами функціонування системи державного соціального страхування були й залишаються предметом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, у тому числі: В.Г. Андріїва, В. Беверіджа, О.О. Берданової, О. фон Бісмарка, А.Г. Борщ, А. Вагнера, Н.М. Внукової, О.Є. Губар, А. Гоббі, М.Я. Дем'яненка, В.І. Закревського, Т.П. Косової, Ю.О. Лупенка, М.В. Мниха, С.А. Навроцького, Б.Б. Надточія, С.С. Осадця, В.Й. Плиси, В.К. Рудика, П.Т. Саблука, Л.Д. Тулуша, О. Філіпса, Т.М. Федотової, С.І. Юрія та інших.

Разом із тим питання забезпечення соціального захисту сільського населення через систему державного соціального страхування потребує на даному етапі більш глибокого науково-теоретичного й прикладного дослідження. Зокрема, в достатній мірі не розроблено механізм раціонального формування та використання коштів окремих фондів соціального страхування, недостатньо також досліджено фінансові аспекти здійснення соціального страхування та сукупність економічних відносин, які виникають при цьому.

Динамізм соціально-економічних процесів зумовлює трансформацію підходів до розуміння сутності соціального страхування. Пошук шляхів

розв'язання окреслених проблем, особливо в умовах нестабільності правового регулювання системи соціального захисту населення, вимагає більш детального наукового дослідження теоретичних засад функціонування державного соціального страхування працівників аграрних підприємств, здійснення якісної аналітичної оцінки досягнутого рівня його реалізації та розробки перспективних напрямків розвитку. Цим і обумовлюється актуальність обраного напрямку дослідження, його практична цінність і разом з тим обґрунтування мети та завдань дослідження в дипломній роботі

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дипломна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів і кредиту за темою „Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій і установ”.

Мета та завдання дослідження. Мета наукового дослідження полягає в узагальненні теоретико-методичних засад щодо сучасної практики функціонування і розробці практичних рекомендацій по удосконаленню фінансового механізму загальнообов'язкового державного соціального страхування та пенсійного забезпечення працівників аграрних підприємств..

Реалізація зазначеної мети вимагає постановки і розв'язання наступного кола завдань:

- узагальнити теоретичні підходи до визначення економічної сутності соціального страхування як елементу соціального захисту населення;
- здійснити ретроспективний аналіз виникнення та розвитку системи соціального страхування в світі, загалом, та на теренах України, зокрема;
- обґрунтувати теоретичні аспекти формування фінансових відносин суб'єктів соціального страхування та пенсійного забезпечення;
- проаналізувати сучасну практику формування ресурсів системи соціального страхування та пенсійним забезпечення в аграрному секторі;
- дати оцінку досягнутому прагматизму соціального захисту сільського населення через систему соціального страхування;
- виділити превентивні напрями удосконалення фінансових відносин аграрних товаровиробників з органами державного соціального страхування;
- визначити перспективи підвищення ефективності функціонування державного соціального страхування та пенсійного забезпечення.

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єкт дослідження – фінансовий механізм формування та розвитку загальнообов'язкового державного соціального страхування працівників аграрних підприємств.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні аспекти сучасної практики та прагматики державного соціального страхування працівників аграрних підприємств.

Методи дослідження. Теоретична і методологічна основи дослідження ґрунтуються на використанні основних положень економічної й фінансової теорії, розробок науково-дослідних установ, вітчизняних та зарубіжних вчених із питань реформування системи соціального страхування працівників аграрних підприємств, оптимізації їх відносин із відповідними соціальними фондами, а також діючі нині законодавчі та нормативні акти.

Дослідження в дипломній роботі проводилося згідно з методологією системного підходу до вивчення економічних процесів і явищ. У роботі використані наступні методи наукових досліджень: абстрактно-логічний (уточнення сутності аспектів здійснення та принципів організації системи соціального страхування); узагальнення (вивчення світового досвіду здійснення соціального страхування); розрахунково-конструктивний (оцінка обсягів нарахованих та сплачених внесків до фондів соціального страхування); порівняння (співставлення розмірів нарахованих внесків у розрізі окремих підприємств та років); прогнозний (здійснення прогнозу розмірів внесків на соціальне страхування); графічний (побудова діаграм) тощо.

Інформаційна база. Теоретичну базу дипломної роботи становлять сукупність загальнонаукових та спеціальних прийомів і методів дослідження. Теоретичною основою дослідження є наукові праці класиків світової економічної і фінансової думки, теоретичні висновки, узагальнення і розробки сучасних зарубіжних та вітчизняних учених-економістів, провідних фахівців з впровадження та реалізації системи загальнообов'язкового державного соціального страхування працівників аграрних підприємств, що містяться у монографічній, спеціальній, періодичній літературі, матеріалах наукових та науково-практичних конференцій, а також власні дослідження та спостереження.

Базою для виконання дипломної роботи виступало Філія „Жовтнева” товариства з обмеженою відповідальністю „Полтава – 2007” Семенівського району Полтавської області, зокрема матеріали, що включають відповідну фінансову, статистичну звітність та звітність до Фондів соціального страхування.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних засад системи обов'язкового державного соціального страхування та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення фінансових механізмів його реалізації стосовно працівників аграрних підприємств.

Зокрема за результатами дослідження удосконалено методичні підходи до актуарних розрахунків у сфері соціального страхування в контексті розподілу визначеного переліку показників інформаційної бази про учасників системи соціального страхування, на окремі блоки: інформативний, фінансовий та соціальний, що має забезпечити її максимальне наповнення в найприйнятнішій для них формі, і як наслідок оптимізувати цим процес формування розмірів страхових тарифів.

Висновки і пропозиції дослідження в дипломній роботі можуть бути використані у діяльності аграрних підприємств у ході організації фінансових відносин з органами соціального страхування.

Особистий внесок здобувача. Дипломна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися й одержали позитивну оцінку на всеукраїнській науково-практичній конференції [„Підприємництво, бухгалтерський облік та фінанси:

національні особливості та світові тенденції”]. – (Київ, 2017 рік) та на II всеукраїнської науково-практичної конференції [„Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю”] (Полтава, ПДАА, 2017 рік).

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 2 наукові праці загальним обсягом 0,38 др. арк.

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 64 найменування, містить 12 таблиць, 21 рисунок, 12 додатків. Основний зміст дипломної роботи викладено на 118 сторінках друкованого тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дипломної роботи, відображено мету, основні завдання, об’єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення, наведено дані про апробацію одержаних результатів.

У першому розділі **„Науково-методичні аспекти формування та розвитку системи загальнообов’язкового державного соціального страхування”** – досліджено економічну сутність та необхідність державного соціального страхування, здійснено ретроспективний аналіз його розвитку з моменту виникнення до нинішнього часу, ідентифіковано сучасні проблеми здійснення соціального захисту населення країни через систему соціального страхування.

Соціальний захист населення, як невід’ємна складова економічної системи, не виникає автоматично. Створення системи соціального захисту з максимальним урахуванням усього розмаїття потреб та інтересів окремих осіб і верств населення, яка б убезпечувала людину від соціально-економічної деградації та сприяла укоріненню соціальної, економічної, політичної стабільності у суспільстві – одне з найважливіших функцій держави за умов нинішньої нестабільності.

Віддаючи належне ролі соціальному забезпеченню і соціальним допомогам, підтримуємо позицію ту наукову позицію, яка відводить соціальному страхуванню центральну роль в системі соціального захисту населення, зазначаючи при цьому, що його існування створює умови для відтворення робочої сили та захисту громадян у разі настання відповідних страхових випадків.

На сьогодні державне соціальне страхування – об’єктивна необхідність. На певному етапі розвитку суспільство бере під свій захист осіб, які в силу деяких причин не можуть трудитися й одержувати оплату за працю. Обґрунтована система соціального страхування – одна з передумов забезпечення соціальної справедливості, створення й підтримки політичної стабільності.

Історичний досвід показує, що реформування соціальної сфери ніколи не відбувалося з міркувань гуманності або добродійності. Майже завжди воно

було обумовленими політичними причинами. Так, наприклад, О. Бісмарк наприкінці XIX ст. ввів пенсійне забезпечення, страхування щодо безробіття і медичне страхування з єдиною метою – запобігти соціальному вибуху, перехопивши ініціативу в німецьких соціал-демократів. У Радянському Союзі проводилась патерналістська соціальна політика в обмін на лояльність громадян. У сучасних економіко розвинених країнах влада виділяє значні кошти на соціальні потреби з метою отримання підтримки населення.

Дослідженням встановлено, що наближаючи сферу соціального захисту до працюючого населення та їх родин соціальне страхування фактично стабілізує громадянське суспільство. На сьогоднішній день страхування громадян від певних соціальних ризиків реалізуються із використанням різних форм соціального страхування, яким властиві певні ознаки, що мають позитивний так і негативний характер по відношенню до окремих його учасників (рис. 1).

Рис. 1. Форми соціального страхування та їх характеристика

На сьогоднішній день для забезпечення процесу здійснення всіх видів загальнообов'язкового державного соціального страхування окремо функціонують Пенсійний фонд, що є центральною установою пенсійного забезпечення, а також Фонди соціального страхування, особливості організації та функціонування яких є предметом комплексного аналітичного дослідження.

У роботі виявлено позитивний досвід зарубіжних країн в організації соціального страхування (стабільність законодавчого забезпечення, ефективне державне регулювання та управління діяльністю страхових фондів, досягнення

максимальної участі у вирішенні соціальних проблем усіх суб'єктів страхових відносин забезпечення, наявність провідної ролі актуарних розрахунків при визначенні страхових тарифів й розмірів соціальних виплат), який запропоновано адаптувати до вітчизняних реалій та орієнтирів у ході процесу реорганізації власної системи соціального страхування.

У другому розділі **„Стан здійснення загальнообов'язкового державного соціального страхування працівників аграрних підприємств”** – здійснено комплексне дослідження досягнутого рівня здійснення державного соціального страхування стосовно працівників окремого сільськогосподарського підприємства.

Дослідження фінансових показників діяльності Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007”, на матеріалах якої досліджувалась обрана тема, свідчить про нестабільність його фінансового стану, за різними групами показників. Тому керівництво підприємств має оперативно реагувати та усувати негативні прояви зміни окремих показників.

Система державного соціального страхування в Україні була створена для економічного захисту кожної людини у зв'язку зі старістю, тимчасовою втратою працездатності, безробіттям, нещасним випадком на виробництві.

Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” формує фінансові відносини з державними цільовими фондами, що включають процеси розрахунку страхових внесків як на витрати по оплаті праці роботодавцем, так і на доходи окремих найманих працівників.

З прийняттям Закону України „Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування”, який введений в дію з 1 січня 2011 року, кардинально змінився механізм нарахування страхових внесків. Відтепер на місце нарахувань і утримань до окремих Фондів соціального страхування прийшов єдиний внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі ЄСВ), тобто розрахунок за одним тарифом і відповідно, одним платежем до Пенсійного фонду. При цьому, слід зауважити, що з жовтня 2014 р. адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування було покладене на фіскальні органи. Кошти отримані від сплати даного консолідованого платежу розподіляються між бюджетами окремих соціальних фондів. Чергові зміни в законодавстві щодо загальнообов'язкового державного соціального страхування, що сталися в 2016 р. призвели до встановлення єдиного тарифу ЄСВ для роботодавців – 22 % і скасування утримання ЄСВ із заробітних плат окремих працівників.

Оцінка розмірів нарахованого та сплаченого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування здійснена за період останніх трьох років його функціонування в системі соціального страхування на підставі відповідних форм звітності (табл. 1).

Розрахунки табл. 1 загалом доводять факт наявності трьох факторів впливу на загальну динаміку розмірів, визначеного до сплати ЄСВ в Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” за досліджуваний період – середньооблікової чисельності найманих працівників, середньомісячної заробітної плати та

розміру страхового тарифу, які мають тенденції до змін. При цьому, слід зауважити, що Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” має невелику чисельність найманих працівників, яка до того ж протягом останніх трьох років зменшувалась з 47 осіб – в 2015 р. до 45 осіб в 2016 р. і відповідно до 41 особи у 2017 р.

Таблиця 1

Динаміка нарахування та сплати єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування у Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007”, 2015 – 2017 рр.

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення (+, -) 2017 р. від 2015 р.	
				абсолютне	віднос- не, %
Середньорічна чисельність найманих працівників, чол	47	45	41	-6	-12,8
Сукупні виплати на які нараховується ЄСВ, грн	1110419,10	1375044,86	2091431,03	+981011,93	+88,3
Середньомісячна заробітна плата, грн	1956,07	2546,38	4250,88	+2294,81	+117,3
Розмір страхового тарифу, %:					
- для роботодавців,	37,19	22,0	22,0	-15,19	-40,1
- для найманих працівників	3,6	-	-	-3,6	-100,0
Нараховано ЄСВ – всього, грн:	457007,26	298077,59	450326,46	-6680,80	-1,5
в т. т. :					
- за тарифом підприємства, грн	398795,05	297054,19	449780,27	+50985,22	+12,8
частка в загальному обсязі внесків, %	87,3	99,6	99,9	+12,6	X
- за тарифом найманих працівників, грн	39715,91	-	-	-39715,91	-100,0
частка в загальному обсязі внесків, %	8,7	0,0	0,0	-8,7	X
- інші нарахування (допомога по тимчасовій непрацездатності, донарахування ЄСВ), грн	18496,30	1023,39	546,19	-17950,11	-97,0
частка в загальному обсязі внесків, %	4,0	0,4	0,1	-3,9	X
Сплачено ЄСВ - всього, грн	446953,10	296289,12	444021,89	-2931,22	-0,7
Сплачений ЄСВ у відсотках до нарахованого, %	97,8	99,4	98,6	+0,8	X

В той же час середньомісячна заробітна плата на підприємстві стабільно зростала, причому абсолютний розмір такого приросту за 2015 – 2017 рр. був суттєвим, особливо останні два роки, становивши 2294,81 грн, або більше ніж в два рази (117,3 %). Саме така ситуація мала домінуючий вплив на приріст у Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” в 2017 р. порівняно з 2016 р.

Описана вище ситуація із зменшенням, починаючи з 2016 року, розміру страхового тарифу для роботодавців та відміна утримання ЄСВ із окремих

найманих працівників обумовили стрімке зниження розміру ЄСВ визначеного у Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” до сплати не тільки в порівнянні з попереднім 2015 роком, а й, загалом, в динаміці за останні три роки.

Функціонування державного соціального страхування має забезпечувати водночас збереження та повне відновлення працездатності в активній частини населення, а також гарантування матеріальної підтримки особам, які втратили працездатність, з обумовлених причин. Це в свою чергу обумовлює розв’язання окремих аспектів соціального захисту, зокрема шляхом надання мінімально стабільного доходу працівникам, що з об’єктивних причин не можуть отримати його самостійно.

Визначений до сплати у Філії „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” розмір Єдиного соціального внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування підлягає розподілу між окремими видами соціального страхування (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка надходжень ЄСВ до Фондів соціального страхування від Філії „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007”, 2015 – 2017 рр.

Показники		2015р.	2016р.	2017р.	Відхилення (+,-)	
фонд соціального страхування	параметри розподілу ЄСВ				2016 р. від 2015 р.	2017р. від 2016 р.
ПФ ¹	частка ЄСВ, %	88,30	78,60	82,52	-9,70	+3,92
	сума ЄСВ, грн	403537,41	234288,99	371609,39	-169248,42	+137320,40
ФСС НВБ ²	частка ЄСВ, %	3,20	7,20	6,36	+4,00	-0,84
	сума ЄСВ, грн	14624,23	21461,59	28640,76	+6837,36	+7179,17
ФСС ТВП ³	частка ЄСВ, %	4,60	7,70	X	+3,10	-7,70
	сума ЄСВ, грн	21022,33	22951,97	X	1929,64	-22951,97
ФСС НВВ ⁴	частка ЄСВ, %	3,90	6,50	X	+2,60	-6,50
	сума ЄСВ, грн	17823,28	19375,04	X	+2091,76	-19375,04
ФСС ⁵	частка ЄСВ, %	X	X	11,12	X	+11,12
	сума ЄСВ, грн	X	X	50076,30	X	+50076,30
Всього визначено до сплати ЄСВ, грн		457007,26	298077,59	450326,46	-158929,67	+152248,87

Розрахунки здійснені в табл. 2 свідчать, одночасно, як про приріст визначеного до сплати в Філії „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” ЄСВ за 2016 – 2017 рр., так і про протилежні негативні тенденції – зменшення суми ЄСВ за попередні два роки. При цьому слід зазначити, що тенденції зміни частин ЄСВ,

що у досліджуваному періоді перерозподілялись між Фондами соціального страхування характеризувались дещо протилежними тенденціями, що пояснюються постійними законодавчими змінами розмірів перерозподілу страхових внесків.

Пенсійне страхування охоплює значну кількість громадян, а пенсійна система переобтяжена різними пільгами й виплатами. Через Пенсійний фонд відбувається фінансування, крім пенсій за віком, ще й пенсій за інвалідністю, у разі втрати годувальника, соціальних пенсій. Частина коштів на фінансування зазначених виплат поступає несвоєчасно, що призводить до затримки у виплаті пенсій.

Окремо, слід зазначити, що Законом України „Про збір та облік Єдиного соціального внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування” починаючи з 2011 р. затверджено новий Порядок фінансування Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності страхувальників та інших отримувачів страхових коштів, що замінив діючий до цього підхід, що полягав у фінансуванні виплат застрахованим особам за рахунок визначених до сплати у ФСС ТВП страхових внесків. У відповідності до нього фінансування страхувальників-роботодавців для надання матеріального забезпечення найманим працівникам здійснюється районними, міжрайонними, міськими виконавчими дирекціями відділень Фонду в порядку, встановленому правлінням ФСС ТВП протягом десяти робочих днів після надходження заяви.

Аналітичне дослідження масштабів видаткової частини ФСС ТВП по відношенню до працівників Філії „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” на підставі даних відповідної звітності, яка починаючи з 2011 р. має назву „Звіт по коштах загальнообов’язкового державного соціального страхування у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованнями” свідчать про те, що з трьох досліджуваних років в досліджуваному підприємстві найбільший обсяг витрат на соціальні заходи відмічаємо у 2016 р. – 2910,85 грн, після чого дана сума витрат на підприємстві зменшилась у 2017 р. до 580,03 грн, тоді, коли у 2015 р. ці витрати становили 2628,88 грн. З іншого боку слід звернути увагу на той факт, що в досліджуваному Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” за період 2015 – 2017 рр. в складі використаних коштів ФСС ТВП мали місце лише виплати допомог по тимчасовій непрацездатності.

Сформовані в бюджеті Фонду соціального страхування стосовно соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань кошти на підприємстві використовуються за наступними напрямками:

- 1) виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності викликану виробничою травмою (нещасним випадком на виробництві) до моменту відновлення працездатності або встановлення інвалідності;

- 2) своєчасне та в повному обсязі відшкодування шкоди, заподіяної працівникові внаслідок ушкодження його здоров’я або в разі його смерті, виплачуючи йому, або особам, які перебували на його утриманні належних витрат;

- 3) організація поховання померлого, відшкодувати вартість пов’язаних з

цим ритуальних послуг;

4) сприяння створенню умов для своєчасного надання кваліфікованої першої невідкладної допомоги потерпілому в разі настання нещасного випадку;

5) організація цілеспрямованого та ефективного лікування потерпілого з метою як найшвидшого відновлення його здоров'я;

6) вжити всіх необхідних заходів для підтримання, підвищення та відновлення працездатності потерпілого, тощо.

Аналіз використання бюджетів ФСС НВБ різних рівнів вказує на переважаючу роль саме виплат щомісячних допомог по безробіттю в структурі видатків фонду для фінансування всього комплексу матеріального забезпечення та соціальних послуг, як стосовно всіх учасників даного виду соціального страхування, так і по відношенню до бюджетних установ та їх працівників.

У третьому розділі **„Напрями покращення загальнообов'язкового державного соціального страхування в сучасних умовах”** – визначені шляхи вдосконалення діючої системи фінансових відносин господарюючих суб'єктів, зокрема в аграрній сфері з органами соціального страхування та пенсійного забезпечення на основі оцінки сучасних особливостей її функціонування.

В умовах ринкової трансформації українського суспільства особливого значення набуває вирішення проблем соціального захисту населення, що обумовлено конституційним правом громадян України. Саме тому вивчення, узагальнення та розробка рекомендацій і пропозицій щодо розв'язання проблеми формування і функціонування дієвої системи соціального захисту населення набуває особливої актуальності.

Оцінка перспектив розвитку системи соціального страхування за допомогою актуарних розрахунків, розробка відповідних методів фінансування, аналіз різних методів розрахунку тарифів страхових внесків і витрат відповідних соціальних фондів з врахуванням економічних та демографічних факторів, на наш погляд, неможлива без застосування сучасних комп'ютерних технологій. При цьому інформаційна наповнюваність має забезпечуватись за рахунок використання даних державної статистики, відповідної статистики Фондів соціального страхування, їх бухгалтерської звітності.

Доведено, що зростанню ефективності функціонування системи актуарних розрахунків у частині оптимізації розмірів страхових тарифів та виплат за соціальним страхуванням сприятиме достатність інформаційного забезпечення такої системи. Опрацювання переліку показників інформаційної бази стосовно учасників системи соціального страхування зумовило необхідність його розподілу на окремі блоки інформативний, фінансовий та соціальний (рис. 2).

Запропонована на рис. 2 градація інформаційного ресурсу обов'язкового державного соціального страхування, що створить умови для максимально повного наповнення моделі актуарних розрахунків у найприйнятнішій, для відповідних розрахунків формі.

Основною метою соціального страхування в Україні є створення стійкої фінансової системи для економічного захисту людини у зв'язку з безробіттям, тимчасовою непрацездатністю, нещасним випадком на виробництві та

професійним захворюванням, старістю за рахунок внесків роботодавців та застрахованих осіб. Від ефективності роботи системи соціального страхування залежить соціальна захищеність мільйонів громадян, гарантована Конституцією України.

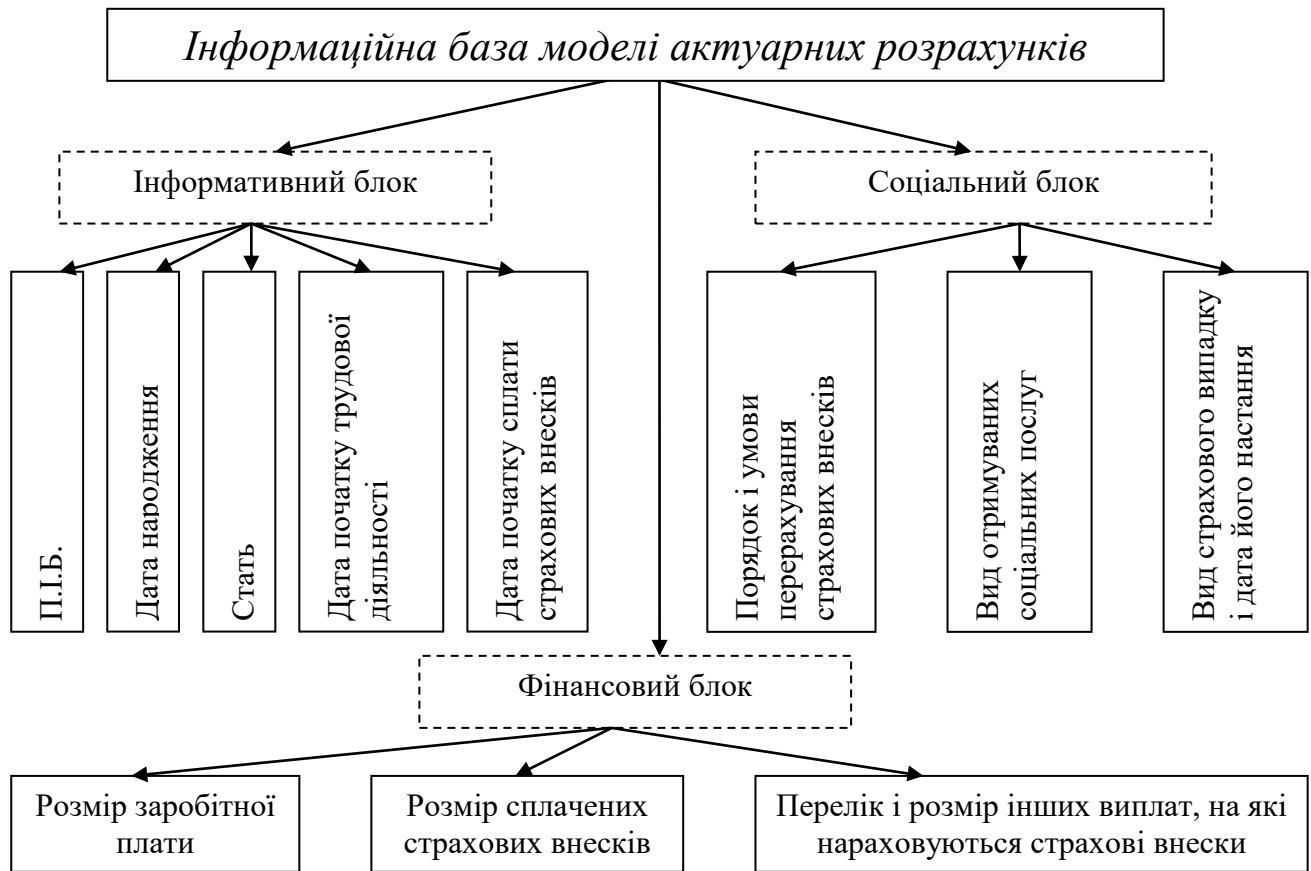

Рис. 2. Інформаційне забезпечення моделі актуарних розрахунків у системі державного соціального страхування

На сьогоднішній день в Україні гостро постала проблема пошуку нових шляхів фінансування системи охорони здоров'я. Організація охорони здоров'я, яка забезпечує право кожного громадянина на одержання медичної допомоги, може бути забезпечена системою страхової медицини, яка повинна вирішувати питання гарантованості та доступності медичних послуг для широких верств населення, зокрема сільської його частини, а також залучення додаткових ресурсів у сферу охорони здоров'я (рис. 3).

Загальновідома проблема забезпечення максимальної зайнятості населення залишається однією з найгостріших, що підтверджує ситуація на ринку праці України, зокрема в сільському його сегменті. Подолання тривалого спаду виробництва та започаткування стійких тенденцій до його нарощування досі не призвели до суттєвих зрушень в даній сфері, а чисельність безробітних з числа працівників аграрних підприємств за останні роки неухильно зростає.

Невід'ємним елементом оптимізації і удосконалення розрахунків Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” з органами соціального страхування є автоматизація окремих процесів, зокрема формування спеціальної звітності з використання сучасних інформаційних технологій, побудованих на базі MS

Excel, MS Access, Project Expert, 1С: „Бухгалтерія” та багатьох інших, пристосованих до особливостей діяльності підприємств галузі сільського господарства.

Рис. 3. Механізм здійснення медичного страхування в обов'язковій та добровільній формах.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі здійснено узагальнення теоретико-методологічних засад функціонування державного соціального страхування й запропоновано нові підходи до вирішення наукового завдання підвищення рівня соціального захисту найманих працівників. Результати дослідження дали підстави зробити висновки теоретичного, методичного і практичного характеру, які зводяться до наступного:

1. Встановлено, що необхідність реалізації соціальної функції держави обумовлює функціонування багаторівневої системи соціального захисту населення, в складі якої паралельно з соціальною допомогою та соціальним забезпеченням домінуючу роль займає соціальне страхування.

2. Теоретично доведено, що соціальне страхування виступає важливим елементом фінансової системи України. Державне соціальне страхування тісно пов'язане з державними цільовими фондами та державним бюджетом, кошти яких є джерелами фінансування соціальних виплат. Управління коштами соціального страхування здійснюють фонди, створені за окремими видами страхування.

3. Обґрунтовано правомірність визначення соціального страхування як системи заходів щодо матеріального забезпечення населення на випадок

захворювання чи втрати працездатності в працездатному віці, на випадок безробіття, підтримки материнства й дитинства, охорони здоров'я громадян тощо. Через систему соціального страхування реалізується концепція забезпечення гарантованого мінімального доходу, в якій основою є принцип розподілу з урахуванням ресурсних можливостей суспільства та визначення міри соціальних гарантій.

4. Розрахунки свідчать про досить значні зміни майнового потенціалу Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007”, на матеріалах якого виконувались дослідження. Так за період 2015 – 2016 років загальна вартість майна підприємства збільшилась на 972 тис. грн, або 19,8 %. Дане зростання забезпечило виключно зростання обсягів оборотних активів підприємства, які за даний період зросли на 1117 тис. грн (27,9 %). За наступні два роки майно Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” продовжувало збільшуватись, а величина такого зростання становила вже 2598 тис. грн, або 44,2 %. При цьому, виключний вплив на загальну зміну знову мали оборотні активи, величина яких зросла на 2734 тис. грн (53,3 %).

5. Виконані розрахунки підтверджують факт зростання загальної величини капіталу Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” за період 2015 – 2016 років на 972 тис. грн або на 19,8 %. Таке зростання пасивів підприємства забезпечило, в більшій мірі, зростання обсягів власного капіталу. За період наступних 2016 – 2017 рр. власний капітал Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” збільшився, а обсяг такого зростання становив – 922 тис. грн. Одночасно зобов'язання підприємства теж зростати, як в абсолютному, так і відносному вимірах – відповідно на 1684 тис. грн, або 18,8 %. Тому логічним є подальша зміна співвідношення в структурі джерел формування пасивів підприємства в напрямку зростання (на 26,7 %) частки саме власного капіталу, який однак продовжував мати від'ємне значення, оскільки повністю представлений непокритими збитками.

6. Дослідження свідчать що в Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” за останні три роки високоліквідних активів не вистачає на покриття найбільш термінових зобов'язань. В той же час середньоліквідні активи в 2015 – 2017 роках, як і короткострокові зобов'язання підприємства за останні три роки відсутні. Відповідно низьколіквідні активи Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” стабільно перевищували обсяги довгострокових зобов'язань, по причині відсутності останніх.

7. Діяльність цільових державних позабюджетних фондів, серед яких, у відповідності з чинним законодавством України, на сьогоднішній день, зокрема функціонують: Пенсійний фонд (ПФ), Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (ФСС ТВП), Фонд соціального страхування на випадок безробіття (ФСС НВБ) та Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві (ФСС НВВ) – є одним з визначальних методів перерозподілу національного доходу держави. При цьому слід відмітити, що починаючи з 2016 р. розпочався процес об'єднання Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності з Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві в єдиний Фонд

соціального страхування.

8. Оцінка розмірів нарахованого та сплаченого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” вказує на той факт, що за досліджуваний період 2015 – 2016 рр. на підприємстві зменшилась загальна сума нарахованого ЄСВ з 457007,26 грн до 298077,59 грн, що більше ніж на половину. Основною причиною, що обумовлює таку негативну тенденцію були законодавчі зміни в методиці справляння ЄСВ. Такі зміни повністю нівелювали позитивний вплив на загальну динаміку нарахованого на підприємстві ЄСВ фактору зростання середньомісячної заробітної плати. За наступні два роки ситуація змінилась в протилежну – позитивну сторону. Так, за 2016 – 2017 рр. у Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” розміри нарахованого ЄСВ зросли на 152248,87 грн, або на 33,8 %, в той час коли фонд оплати праці на підприємстві за аналогічний період мав приріст на рівні 716386,17 грн, або 34,3 %.

9. Аналіз розмірів нарахувань ЄСВ в розрізі окремих місяців року, дає підстави відмітити відсутність стабільних тенденцій до зростання або зменшення їх розмірів зважаючи на нерівномірну кількість найманих працівників Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” в окремих періодах року, обумовлених специфічною характеристикою сільськогосподарського виробництва, якою вважається сезонність.

10. Створення системи соціального захисту з максимальним урахуванням усього розмаїття потреб та інтересів окремих осіб і верств населення, яка б убезпечувала людину від соціально-економічної деградації та сприяла укоріненню соціальної, економічної, політичної стабільності у суспільстві – одне з найважливіших функцій держави за умов нинішньої нестабільності. При чому основне завданням цієї системи полягає в обмеженні та нейтралізації негативних соціально-економічних явищ та процесів, що закономірно вимагає створення ефективної системи соціального страхування.

11. Визначений до сплати у Філії „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” розмір Єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування підлягає розподілу між окремими видами соціального страхування за визначеними пропорціями і формує фінансову основу для подальшого соціального захисту застрахованих осіб з числа нинішніх або колишніх працівників підприємства. Здійснені розрахунки в даному напрямку свідчать, що тенденції зміни частин ЄСВ у досліджуваному періоді перерозподілялись між Фондами соціального страхування характеризувались дещо протилежними тенденціями, що пояснюються постійними законодавчими змінами розмірів перерозподілу страхових внесків.

12. Аналітичне дослідження масштабів видаткової частини ФСС ТВП по відношенню до працівників Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” на підставі даних відповідної звітності свідчить про те, що з трьох досліджуваних років в Філія „Жовтнева” ТОВ „Полтава – 2007” найбільший обсяг витрат на соціальні заходи відмічаємо у 2016 р. – 2910,85 грн, після чого дана сума витрат на підприємстві зменшилась у 2017 р. до 580,03 грн, тоді, коли у 2015 р. ці витрати становили 2628,88 грн.

13. За результатами проведених досліджень сформульовано в узагальненому виді модель актуарних розрахунків в системі державного соціального страхування, яка вимагає збору інформації про учасників такої системи – застрахованих осіб, які є одночасно платниками страхових внесків і отримувачами соціальних виплат. Такий розподіл запропонованої сукупності показників, які забезпечують інформаційне наповнення моделі актуарних розрахунків в системі державного соціального страхування на три окремих блоки: інформативний, фінансовий та соціальний.

Саме такий розподіл, на наш погляд, має забезпечити досягнення максимального наповнення інформаційної бази системи соціального страхування, особливо по відношенню до працівників сільськогосподарських підприємств. Адже в аграрній сфері, до цих пір існує достатній спектр проблем зі збором інформації про учасників системи соціального страхування, через розвинуту тіньову зайнятість. Сезонний характер виробництва і відповідну непостійну зайнятість окремих груп працівників досить поширені альтернативні (нарівні з грошовою) форми оплати праці тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ РОБОТИ

1. Безкровний О. В. Пенсійне забезпечення в Україні; сутність, сучасний стан та перспективи розвитку / Безкровний О. В., Коваленко В. О., Рогова А. С. // Матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції [„Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю”], Полтава, ПДАА. – 2017. – С. 296–298.

1. Безкровний О. В. Фінансування тимчасової непрацездатності: досвід європейських країн для України / Безкровний О. В., Бобошко Н. В., Рогова А. С. // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції [„Підприємництво, бухгалтерський облік та фінанси: національні особливості та світові тенденції”], м. Київ, ГО „Київський економічний науковий центр”, 2017. – С. 85–88.

Анотація

Куколь (Рогова) А. С. Сучасна практика та прагматика загальнообов’язкового державного соціального страхування працівників аграрних підприємств. – Рукопис.

Дипломна робота на здобуття кваліфікації „Магістр фінансів, банківської справи та страхування” за спеціальністю „Фінанси, банківська справа та страхування”. – Полтавська державна аграрна академія, Полтава, 2018.

У дипломній роботі здійснено комплексне наукове дослідження теоретичних засад організації та практичних аспектів реалізації фінансових відносин аграрних підприємств з фондами державного соціального страхування.

Досліджено економічну сутність і функціональне призначення системи державного соціального страхування, уточнено й доповнено розуміння окремих понять та категорій.

Проаналізовано досягнутий рівень фінансових відносин аграрних підприємств та їх працівників з органами соціального страхування та пенсійного забезпечення.

Розроблено комплекс практичних рекомендацій щодо основних напрямів удосконалення розрахунків за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням крізь призму здійснюваних реформ в даній сфері.

Ключові слова: соціальне страхування, соціальне страхування з тимчасової непрацездатності, соціальне страхування на випадок безробіття, соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві, пенсійне страхування, страховий тариф, страхові внески, матеріальне забезпечення, соціальні послуги, актуарні розрахунки.

Аннотация

Куколь (Рогова) А. С. Современная практика и прагматика общеобязательного государственного социального страхования работников аграрных предприятий. – Рукопись.

Дипломная работа на соискание квалификации „Магистр финансов, банковского дела и страхования” по специальности „Финансы, банковское дело и страхование”. – Полтавская государственная аграрная академия, Полтава, 2018.

В дипломной работе осуществлено комплексное научное исследование теоретических принципов организации и практических аспектов реализации финансовых отношений сельскохозяйственных предприятий с фондами государственного социального страхования.

Исследована экономическая сущность и функциональное назначение системы государственного социального страхования, уточнено и дополнено понимание отдельных понятий и категорий.

Проанализирован достигнутый уровень финансовых отношений сельскохозяйственных предприятий и их работников с органами социального страхования и пенсионного обеспечения.

Разработан комплекс практических рекомендаций относительно основных направлений усовершенствования расчетов за общеобязательным государственным социальным страхованием сквозь призму осуществляемых реформ в данной сфере.

Ключевые слова: социальное страхование, социальное страхование из временной неработоспособности, социальное страхование на случай безработицы, социальное страхование от несчастных случаев на производстве, пенсионное страхование, страховой тариф, страховые взносы, материальное обеспечение, социальные услуги, актуарные расчеты.

Annotation

Kukol (Rogova) A. S. Contemporary practice and pragmatism of compulsory state social insurance of workers of agrarian enterprises. – The manuscript.

Diploma work for the qualification „Master Finance, Banking and Insurance” on the specialty „Finance, Banking and Insurance”. – Poltava State Agrarian Academy, Poltava, 2018.

In the diploma work the complex scientific research of theoretical foundations of organization and practical aspects of realization of financial relations of agrarian enterprises with state social insurance funds was carried out.

Economic essence and functional setting of the system of state social security are investigational; understanding of separate concepts and categories is specified and complemented.

The attained level of financial relations of agricultural enterprises and their workers is analysed with the organs of social security and pension system.

The complex of practical recommendations is worked out in relation to basic directions of improvement of calculations after obligatory state social insurance through the prism of the carried out reforms in this sphere.

Keywords: social security, social security from temporal no operability, social security in case of unemployment, social security from industrial accidents, pension insurance, insurance tariff, insurance payments, material providing, social services, actuarial calculations.

